

Sygn. akt IV CSK 703/14

POSTANOWIENIE

Dnia 9 października 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Dończyk (przewodniczący)

SSN Józef Frąckowiak (sprawozdawca)

SSN Bogumiła Ustjanicz

w sprawie z wniosku P.O.C. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S.

przy uczestnictwie T. Z.

o orzeczenie zakazu prowadzenia działalności gospodarczej,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 9 października 2015 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawcy

od postanowienia Sądu Okręgowego w B.

z dnia 13 czerwca 2014 r.,

oddala skargę kasacyjną i zasądza od wnioskodawcy na rzecz uczestnika kwotę 900 (dziewięćset) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Zaskarżonym przez wnioskodawcę „P.O.C.” sp. z o.o. w S. postanowieniem z dnia 13 czerwca 2014 r. Sąd Okręgowy w B. zmienił zaskarżone przez uczestnika postępowania T. Z. postanowienie Sądu Rejonowego w O. z dnia 27 stycznia 2014 r. w ten sposób, że oddalił wniosek o orzeczenie zakazu prowadzenia działalności gospodarczej. W sprawie tej ustalono co następuje.

Wnioskodawca „P.O.C.” sp. z o.o. i uczestnik T. Z. pozostawali we współpracy gospodarczej. Uczestnik w ramach zawartego porozumienia zobowiązał się do zapłaty na rzecz wnioskodawcy kwoty 118.523,13 zł wraz z odsetkami w kilkunastu ratach. Ponadto poddał się egzekucji z całego majątku do kwoty 140.000 zł. Uczestnik nie spełnił świadczenia, wobec czego wnioskodawca wystąpił o nadanie klauzuli wykonalności aktowi notarialnemu zawierającemu oświadczenie dłużnika. Następnie wystąpił do komornik sądowego z wnioskiem o wszczęcie postępowania egzekucyjnego, które okazało się bezskuteczne.

Wnioskodawca - „P.O.C.” spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w S. złożył na podstawie art. 373 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. - Prawo upadłościowe i naprawcze (dalej - „p.u.n.”) wniosek o orzeczenie wobec T. Z. zakazu prowadzenia działalności gospodarczej na własny rachunek oraz pełnienia funkcji członka rady nadzorczej, reprezentanta lub pełnomocnika w spółce handlowej, przedsiębiorstwie państwowym, spółdzielni, fundacji lub stowarzyszeniu na okres 10 lat oraz zasądzenie kosztów procesu.

Sąd Rejonowy ustalił, że dłużnik (uczestnik) jest niewypłacalny, przy czym dłużnik, jak i żaden z wierzycieli nie wystąpili z wnioskiem o ogłoszenie upadłości w ustawowym terminie wobec czego wniosek - w związku z zarzutem przedawnienia oddalił. Wnioskodawca wystąpił następnie z wnioskiem o ogłoszenie upadłości, który został oddalony z uwagi na brak majątku dłużnika.

Sąd Rejonowy stwierdził, że dłużnik nie wystąpił z wnioskiem o ogłoszenie upadłości, mimo że podstawy ku temu istniały już kilka lat temu. Jednakże w związku z wystąpieniem przez wnioskodawcę o ogłoszenie upadłości oraz jego oddaleniem na podstawie art. 13 p.u.n., termin do złożenia wniosku o orzeczenie

zakazu prowadzenia działalności gospodarczej, rozpoczął bieg na nowo. Skoro zaś wnioskodawca wystąpił z takim wnioskiem przed upływem roku od oddalenia jego wniosku o ogłoszenie upadłości, to jego roszczenie o pozbawienie uczestnika postępowania prawa do prowadzenia działalności gospodarczej nie uległo przedawnieniu. Mając to na względzie Sąd Rejonowy w O., postanowieniem z dnia 27 stycznia 2014 r., pozbawił T. Z. prawa prowadzenia działalności gospodarczej na własny rachunek oraz pełnienia funkcji członka rady nadzorczej, reprezentanta lub pełnomocnika w spółce handlowej, przedsiębiorstwie państwowym, spółdzielni, fundacji lub stowarzyszeniu na okres pięciu lat, oddalając wniosek w pozostałej części oraz rozstrzygnął o kosztach procesu.

Rozpoznający apelację uczestnika Sąd II instancji zauważył, że w sprawie miał zastosowanie art. 377 p.u.n. w brzmieniu sprzed nowelizacji ustawy - Prawo upadłościowe i naprawcze z dnia 2 maja 2009 r. dokonanej ustawą z dnia 6 marca 2009 r. (Dz.U. z 2009 r. Nr 53, poz. 434), bowiem podstawy do ogłoszenia upadłości powstały przed dniem wejścia w życie nowelizacji (art. 6 ust. 2 ustawy z dnia 6 marca 2009 r.).

Zgodnie zaś z ówczesnym brzmieniem omawianego przepisu, nie orzeka się zakazu, o którym mowa w art. 373 p.u.n., jeżeli postępowanie w tej sprawie nie zostało wszczęte w terminie roku od umorzenia lub zakończenia postępowania upadłościowego albo oddalenia wniosku o ogłoszenie upadłości na podstawie art. 13 p.u.n., a gdy nie złożono wniosku o ogłoszenie upadłości, od dnia, w którym dłużnik obowiązany był taki wniosek złożyć.

W rozpoznawanej sprawie wierzyciel złożył wniosek o orzeczenie zakazu prowadzenia działalności gospodarczej w dniu 14 czerwca 2011 r. Sąd Rejonowy postanowieniem z dnia 16 listopada 2012 r. w sprawie ... 2/11 oddalił wniosek z uwagi na zarzut przedawnienia, o którym mowa w art. 377 p.u.n. Sąd bowiem ustalił, iż dłużnik był niewypłacalny, a stan ten istniał, jak wynika ze zgromadzonego materiału dowodowego w sprawie od dnia 8 marca 2009 r. Wierzyciel wystąpił więc z wnioskiem po upływie rocznego terminu przewidzianego w art. 377 p.u.n. w brzmieniu sprzed zmiany.

Następnie wnioskodawca w oparciu o te same dowody i okoliczności faktyczne wystąpił o ogłoszenie upadłości dłużnika. Postanowieniem z dnia 30 sierpnia 2013 r. Sąd Rejonowy w sprawie ... 14/13 oddalił wniosek na podstawie art. 13 ust. 1 p.u.n. wobec stwierdzenia braku majątku dłużnika.

Wnioskiem z dnia 12 listopada 2013 r. wierzyciel, powołując się na te same okoliczności faktyczne, stanowiące podstawę rozstrzygnięcia w wyżej wymienionych sprawach, wystąpił ponownie o orzeczenie zakazu prowadzenia działalności przez dłużnika.

Trafny okazał się zarzut naruszenia art. 377 p.u.n., jednakże odmiennie do treści apelacji skarżącego, polegający na błędnym przyjęciu przez Sąd I instancji, iż w sprawie doszło do rozpoczęcia na nowo biegu terminu na złożenie wniosku w przedmiocie zakazu, o którym mowa w art. 373 p.u.n.

Zgodnie ze stanowiskiem Sądu Najwyższego zawartym w uzasadnieniu wyroku z dnia 4 marca 2009 r., IV CSK 423/08, sytuacja majątkowa dłużnika podlega zmianom w czasie, stąd w pełni uzasadnione jest występowanie przez wierzyciela z wnioskiem o ogłoszenie upadłości wielokrotnie wobec tego samego dłużnika i za każdym razem wniosek taki będzie merytorycznie rozpoznany. W razie oddalenia wniosku na podstawie art. 13 ust. 1 p.u.n. brak jest, zdaniem Sądu Najwyższego, aksjologicznych podstaw uniemożliwiających wyłączenie nierzetelnego uczestnika obrotu gospodarczego wobec spełnienia przesłanek z art. 373 p.u.n. Stąd też termin prekluzyjny przewidziany w art. 377 p.u.n. otwiera się na nowo w wypadku oddalenia wniosku o ogłoszenie upadłości z powodu braku majątku dłużnika.

Zdaniem Sądu Okręgowego, odmiennie sytuacja przedstawia się, jeżeli wierzyciel występuje z ponownym wnioskiem o orzeczenie zakazu z art. 373 p.u.n., nie wskazując nowych okoliczności faktycznych. Rozpoczęcie na nowo biegu terminu na złożenie przedmiotowego wniosku mogło nastąpić jedynie w sytuacji przytoczenia przez wnioskodawcę okoliczności nieobjętych zakresem rozpoznania we wcześniej prowadzonych postępowaniach.

Z treści wniosku z dnia 12 listopada 2013 r. nie wynika, aby sytuacja majątkowa dłużnika uległa jakiegokolwiek zmianie od ustalonej daty niewypłacalności

dłużnika. Nie sposób także stwierdzić czy zaistniały w sprawie nowe okoliczności w postaci np. wniosku o ogłoszenie upadłości złożonego przez pozostałych wierzycieli. Podobnie, każdy kolejny wniosek o ogłoszenie upadłości oparty na tych samych podstawach faktycznych skutkowałby jego oddaleniem z tej samej przyczyny.

W tym stanie sprawy nie było podstaw dla uwzględnienia wniosku wierzyciela – wnioskodawcy i wobec złożenia przez uczestnika apelacji na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. zaskarżone postanowienie należało zmienić i wniosek oddalić.

W skardze kasacyjnej wnioskodawca zarzucił naruszenie prawa materialnego, tj.:

1) naruszenie art. 377 p.u.n. w związku z art. 6 ust. 2 i ust. 3 ustawy z dnia 6 marca 2009 r. o zmianie ustawy - Prawo upadłościowe i naprawcze, ustawy o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym oraz ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz.U. z 2009 r., Nr 53, poz. 434) przez ich błędną wykładnię i uznanie, że rozpoczęcie na nowo biegu terminu na złożenie wniosku o orzeczenie zakazu prowadzenia działalności gospodarczej mogło nastąpić jedynie w sytuacji przytoczenia przez wnioskodawcę okoliczności nieobjętych zakresem rozpoznania we wcześniej prowadzonych postępowaniach, podczas gdy prawidłowa wykładnia ww. przepisów nakazuje przyjąć, iż jeśli wniosek o ogłoszenie upadłości został w jakimkolwiek czasie złożony, roczny termin do wystąpienia z żądaniem orzeczenia zakazu prowadzenia działalności gospodarczej należy liczyć od dnia umorzenia lub zakończenia postępowania upadłościowego albo oddalenia tego wniosku na podstawie art. 13 p.u.n., a ziszczenie się przesłanek liczenia terminu w ten sposób nie pozbawia wierzyciela możliwości powołania się na zaniedbanie złożenia przez dłużnika wniosku we właściwym czasie, jako podstawę żądania orzeczenia zakazu z art. 373 p.u.n., także wtedy, kiedy wniosek o ogłoszenie upadłości został zgłoszony po upływie roku od powstania sytuacji uzasadniającej jego złożenie przez dłużnika;

2) naruszenie art. 373 ust. 1 pkt 1 p.u.n., przez jego niezastosowanie, w sytuacji, gdy z poczynionych przez Sąd I instancji, a podzielonych przez Sąd

II instancji ustaleń faktycznych wynika, iż zaszyły określone w tym przepisie przesłanki do orzeczenia wobec uczestnika zakazu prowadzenia działalności gospodarczej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Zarzuty podniesione w skardze kasacyjnej nie zasługują na uznanie. Trafnie orzekające w sprawie Sądy przyjęły, że do oceny wniosku o pozbawienie uczestnika postępowania prawa do prowadzenia działalności gospodarczej należy stosować art. 377 p.u.n. w brzmieniu sprzed 5 maja 2009 r., tj. dnia wejścia w życie nowelizacji tej ustawy dokonanej ustawą z dnia 6 marca 2009 r. o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze, ustawy o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym oraz ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz.U. z 2009 r. Nr 53, poz. 434). Zgodnie z art. 6 ust. 2 tej ustawy, do postępowań o orzekaniu zakazu prowadzenia działalności gospodarczej stosuje się przepisy dotychczasowe, jeżeli podstawy do ogłoszenia upadłości zaistniały przed dniem wejścia ustawy nowelizującej, nawet gdy postępowanie takie zostało wszczęte po dniu wejścia tej ustawy w życie. Z niepodważonych ustaleń orzekających w sprawie Sądów wynika zaś, że podstawy do wszczęcia postępowania upadłościowego w stosunku do uczestnika postępowania zaistniały już w dniu 8 marca 2009 r.

Z przepisu art. 377 p.u.n., w brzmieniu które ma zastosowanie w rozpoznawanej sprawie wynika, że nie orzeka się zakazu, o którym mowa w tym przepisie, gdy wniosek o ogłoszenie upadłości nie był złożony, w terminie roku od dnia, w którym dłużnik obowiązany był taki wniosek złożyć. Skarżący, dokonując wykładni tego przepisu, akcentuje, że zgodnie ze zdaniem pierwszym art. 377 p.u.n. wniosek o pozbawienie uczestnika postępowania prawa do prowadzenia działalności gospodarczej może być skutecznie zgłoszony, jeżeli nie minął rok od dnia oddalenia wniosku o ogłoszenie upadłości na podstawie art. 13 p.u.n. Wykładnia literalna art. 377 p.u.n. nie dostarcza jednoznacznych argumentów na to, czy ostatecznym terminem zawitym, w którym można wystąpić skutecznie z wnioskiem o pozbawienie osoby, o której mowa w art. 373 p.u.n. prawa prowadzenia działalności gospodarczej jest okres roczny liczony od dnia, w którym dłużnik był obowiązany taki wniosek złożyć, czy też termin ten nie jest wiążący

i zawsze należy tylko wziąć pod uwagę, czy wniosek został złożony w ciągu roku od dnia umorzenia lub zakończenia postępowania upadłościowego albo wniosku o ogłoszenie upadłości.

Niewątpliwie roczny termin do złożenia wniosku o pozbawienie prawa do prowadzenia działalności gospodarczej nie może wchodzić w grę, w sytuacji, w której postępowanie upadłościowe zostało wszczęte. Wtedy skutecznie z wnioskiem o pozbawienie prawa do prowadzenia działalności gospodarczej można wystąpić w ciągu roku od zakończenia postępowania upadłościowego albo jego umorzenia. Rodzi się jednak zasadnicze pytanie, czy termin roczny do skutecznego wystąpienia z wnioskiem o pozbawienie prawa do prowadzenia działalności gospodarczej nie ma także zastosowania, gdy wprowadzie wystąpiono z wnioskiem o upadłość, ale taki wniosek został oddalony ze względu na okoliczności określone w art. 13 p.u.n., czyli brak środków na prowadzenie postępowania upadłościowego.

Jeżeli uznać, tak jak to proponuje skarżący, że zawsze w sytuacji, w której wniosek o pozbawienie prawa do prowadzenia działalności gospodarczej został złożony w ciągu roku od odmowy wszczęcia postępowania upadłościowego wobec dłużnika na podstawie art. 13 p.u.n., jest on złożony w terminie, to prowadzi to prostą drogą do możliwości orzekania o pozbawieniu prawa do prowadzenia działalności gospodarczej po kilku, a nawet kilkunastu i więcej latach od dnia, gdy zaistniały podstawy do wystąpienia z wnioskiem o ogłoszenie upadłości. W rozpoznawanej sprawie wniosek o wszczęcie postępowania o pozbawienie prawa do prowadzenia działalności gospodarczej został złożony 12 listopada 2013 r., czyli przeszło po czterech latach od dnia (8 marca 2009 r.), gdy zaistniała podstawa do zgłoszenia dłużnika do upadłości. Jeżeli zainteresowany złożeniem takiego wniosku przez tak długi okres nie wystąpił z nim, to nie widać wyraźnych podstaw, aby uznać, że jest on uprawniony do złożenia skutecznie wniosku o pozbawienie swojego dłużnika prawa do prowadzenia działalności gospodarczej. Przyjmując interpretację art. 377 p.u.n., którą proponuje skarżący, możliwość złożenia wniosku o pozbawienie osoby określonej w art. 373 p.u.n. prawa do prowadzenia działalności gospodarczej byłaby uzależniono tylko od woli wierzyciela. Mógłby on złożyć wniosek o upadłość na przykład po 10 latach od chwili, gdy zaistniały przesłanki upadłości, a następnie po odmowie uwzględnienia tego wniosku na podstawie art. 13 p.u.n., miałby jeszcze rok

na skuteczne złożenie wniosku o pozbawienie prawa do prowadzenia działalności gospodarczej. Aby zapobiec tego rodzaju wypaczeniom, należy uznać, że gdy chodzi o skuteczne złożenie wniosku o pozbawienie osoby określonej w art. 373 p.u.n. prawa do prowadzenia działalności gospodarczej, to w razie występowania z takim wnioskiem po odmowie wszczęcia postępowania upadłościowego na podstawie art. 13 p.u.n., można z nim skutecznie wystąpić tylko, gdy nie minął jeszcze rok od dnia, gdy dłużnik powinien wystąpić z wnioskiem o ogłoszenie upadłości. Nie wynika wprawdzie wprost z wykładni literalnej art. 377 p.u.n., to jednak biorąc pod uwagę, że roczny termin przewidziany w tym przepisie dotyczy sytuacji, gdy osoby uprawnione do zgłoszenia wniosku o upadłość zachowują się biernie i nie zgłaszają takiego wniosku, roczny termin powinien odnosić się także do wierzyciela, który zgłasza wniosek o pozbawienie swojego dłużnika prawa do prowadzenia działalności gospodarczej. Warto podkreślić, że po nowelizacji art. 377 p.u.n., od 2 maja 2009 r. ustawodawca przedłużył termin do złożenia wniosku o pozbawienie prawa do prowadzenia działalności gospodarczej z okresu rocznego do trzyletniego. W rozpoznawanej sprawie wierzyciel (wnioskodawca) złożył zaś wniosek o pozbawienie dłużnika prawa do prowadzenia działalności gospodarczej po upływie także tego trzyletniego terminu. Rodzi się wobec tego pytanie o sens stosowania tak drastycznego środka, jakim jest pozbawienie prawa do prowadzenia działalności gospodarczej lub uczestniczenia w niej jako reprezentant lub członek organów nadzorczych przedsiębiorcy, po nieograniczonym żadnym terminem czasie od zaistnienia zdarzenia uzasadniającego zastosowanie tego środka. Uzależnianie możliwości orzekania o pozbawieniu prawa do prowadzenia działalności gospodarczej tylko od tego kiedy wierzyciel wystąpi z wnioskiem o ogłoszenie upadłości, pozostaje w wyraźnej opozycji do regulacji zawartej w zdaniu drugim art. 377 p.u.n. W przepisie tym ustawodawca wyraźnie ograniczył w czasie (do roku, a obecnie do trzech lat) możliwość wystąpienia z wnioskiem o pozbawienie prawa do prowadzenia działalności gospodarczej, w razie gdy wierzyciel dłużnika pozostaje bierny i nie występuje z wnioskiem o ogłoszenie upadłości. Ograniczenie to powinno się odnosić także do sytuacji, w której wierzyciel występuje z takim wnioskiem, ale nie skutkuje on wszczęciem upadłości. Pozbawienie prawa do prowadzenia działalności gospodarczej jest surową sankcją

przewidzianą przede wszystkim dla przedsiębiorcy lub jego reprezentanta, którzy na czas nie zgłaszają wniosku o upadłość. Stosowanie tej sankcji po wielu latach od dnia, gdy zaszły podstawy do zgłoszenia do upadłości wypacza jej podstawowy sens, tj. wpływanie na przedsiębiorców, aby w razie niewypłacalności zgłaszać upadłość.

W rozpoznawanej sprawie za nieuwzględnieniem wniosku złożonego przez wnioskodawcę przemawia również to, że sprawa o pozbawienie uczestnika prawa do prowadzenia działalności gospodarczej była już rozpoznana i zakończyła się prawomocnym postanowieniem. Skoro ponownie wnioskodawca wnosi o jej rozpoznanie, to w razie, gdy nie wykazał on, że pojawiły się w sprawie nowe okoliczności należy uznać, iż przeszkodę dla uwzględnienia wniosku stanowi art. 365 k.p.c.

Mając powyższe na względzie Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., orzekł jak w sentencji swojego postanowienia.

eb